

ВИВЧЕННЯ УКРАЇНСЬКОГО ЕТНОСУ У СВІТОВОМУ ЧАСОПРОСТОРІ (РЕЦЕНЗІЯ НА КНИГУ Ю.С. ФІГУРНОГО «УКРАЇНСЬКИЙ ЕТНОС У ПРОСТОРІ Й ЧАСІ: УКРАЇНОЗНАВЧІ ДОСЛІДЖЕННЯ ЕТНІЧНИХ, ДЕРЖАВОТВОРЧИХ І НАЦІЄТВОРЧИХ ПРОЦЕСІВ В УКРАЇНІ». – К.: ННДІУ, 2009. – 520 С.)

У кінці грудня 2009 р. вийшла друком книга завідувача відділу української етнології ННДІУ Юрія Степановича Фігурного «Український етнос у просторі й часі: українознавчі дослідження етнічних, державотворчих і націєтворчих процесів в Україні». Вона знайомить читачів із дослідженнями, присвяченими вивченню етнічних, державотворчих та націєтворчих процесів в Україні. Автор фахово аналізує розгортання у просторі й часі засадничих аспектів буття і життєдіяльності українського етносу в українознавчому вимірі. Праця підготовлена в рамках науково-дослідної роботи «Український етнос у світовому часопросторі», що фінансується за рахунок державного бюджету. Її керівником є доктор філологічних наук, професор П. Кононенко. Науково-дослідна робота виконувалася в НДІУ МОН України відповідно до напрямку планової роботи відділу української етнології, її метою є проведення фахового дослідження феномену українського етносу у світовому часопросторі. Головні завдання такі: здійснити комплексне аналітичне дослідження світоглядних, психологічних, етнічних та інноваційних чинників для вивчення та осмислення ролі українського етносу у світовому часопросторі.

Рецензована книга складається з передмови, восьми розділів, післямови, інформації про автора та про відділ української етнології ННДІУ.

У передмові зазначено, що результатом численних проведених досліджень стала низка праць, оприлюднених Ю. Фігурним, як самостійно, так і у співавторстві, на сторінках періодичних видань ННДІУ (журнал «Українознавство» і «Збірник наукових праць НДІ»), монографій, книг та брошур. У автора виникла ідея видати ці та ще не оприлюднені праці окремою книгою, долучивши до них найбільш цікаві й резонансні розробки з українознавчої проблематики. Разом з тим дослідник наголошує, що всі раніше надруковані дослідження (за 2007–2009 роки) у цьому виданні публікуються в авторській редакції, адже, на його думку, літературне й наукове редагування не завжди покращувало їх якісне і емоційне сприйняття читачами. Деякі праці за звітний період були написані Ю. Фігурним у співавторстві

з іншими науковцями (див. розділ 8), але в цій книзі друкуються лише його власні дослідження (розділи монографії, рецензії та ін.).

Автор вивчає зародження, становлення, розвиток і перспективи українознавчого етносу; аналізує виконання відділом української етнології ННДІУ МОН України бюджетної теми «Український етнос у світовому часопросторі» (2007–2009); визначає актуальні проблеми дослідження української етнічної історії в українознавчому контексті; оцінює роботу відділу української етнології щодо професійного осягнення етнічної історії України та українців.

У другому розділі – «Україна – особистості» – Ю. Фігурний вивчає життя і діяльність таких визначних особистостей, як Б. Хмельницький, П. Орлик, Т. Шевченко, В. Антонович, П. Скоропадський, Є. Коновалець, О. Теліга та інших, під оглядом етнічних, державотворчих і націєтворчих процесів в Україні.

У третьому розділі – «Україна – етнонацієдержавотворчий поступ» – вчений досліджує збройну боротьбу січових стрільців за відновлення Української держави на початку ХХ ст., фахово аналізує міфи і реалії зародження, створення Української Повстанської Армії та її збройну боротьбу в ім'я Самостійної Соборної Української Держави.

У четвертому розділі – «Україна – національна освіта та виховання» – дослідник характеризує українську освіту як один із вагомих чинників вітчизняного етнонаціонального державотворення; досліджує феномен Т. Шевченка в контексті сучасних соціокультурних і освітніх процесів в Україні на початку третього тисячоліття; визначає критерії науковості концепції та методології української системи національного виховання й освіти; оприлюднює досягнення і перспективи діяльності ННДІУ з надання освітніх послуг на теренах Української держави; аналізує підготовку, проведення, підсумки та перспективи III Міжнародного учнівського конкурсу з українознавства (Київ, березень 2009 р.); осмислює значення міжнародних конгресів «Українська освіта у світовому часопросторі» як один із важливих етапів упровадження українознавства у вітчизняний освітянський простір.

У п'ятому розділі – «Україна – релігія» – науковець дуже коротко відслідковує основні етапи зародження, становлення релігійних вірувань і розвиток євангельських християн-баптистів на теренах України.

У шостому розділі – «Україна, українці та світове українство в поняттях і постатях» – Ю. Фігурний стисло характеризує 59 термінів і 2 постаті.

У сьомому розділі – «Україна, українці та світове українство на сторінках українознавчих праць та на кіноекранах Батьківщини» – вчений рецензує низку наукових досліджень вчених-українознавців – Л. Залізняка, В. Барана, Я. Калакури, Н. Істоміної, І. Пасемка, В. Борисенка, В. Короті-Ковальської, П. Кононенка, О. Хоменка, Т. Кононенка, О. Чиркова, В. Ятченка, В. Скляра та ін. – та характеризує кінофільм В. Бортка «Тарас Бульба».

У восьмому розділі – «Україна, українці та світове українство в українознавчих дослідженнях Ю.С. Фігурного» – автор оприлюднює бібліографічний покажчик власних наукових праць.

Співробітники відділу української етнології не збираються зупинятися на досягнутому – успішна реалізація одного проекту спонукає українознавців розпочати наступний. Вони разом з працівниками інших підрозділів ННДІУ на початку 2009 р. підготували проект наукового дослідження «Україна і світове українство в системі українознавства. Українці в світовій цивілізації і культурі». Через деякий час він був офіційно затверджений у МОН України і з проекту перетворився на легітимну науково-дослідну тему, на виконання якої науковцям виділяється 3 роки (2010–2012). На засадах сучасних принципів наукової методології вчені-українознавці будуть досліджувати та висвітлювати найважливіші етапи й особливості еволюційного розвитку українського етносу в органічному зв'язку з загальнолюдськими (цивілізаційними) та специфічними формами існування і розвитку української людини, природи, довкілля, матеріальної та духовної культури, мови, традицій, етнічної та національної ідентичностей, менталітету, нації, держави, України, українців і світового українства в усьому комплексі їх внутрішньої еволюції та зовнішніх взаємовідносин. Фігурний Ю.С. має надію, що у своїх майбутніх дослідженнях буде працювати над визначенням основних етапів і особливостей

розвитку етнічних, державотворчих і націєтворчих процесів в Україні, розкриттям головних чинників етнонаціонального і державотворчого перебігу подій, дослідженням зародження, формування, становлення і неперервного розвитку українського народу протягом тривалого хронологічного відтинку. Але наразі це лише задуми.

До рецензованої нами книги є декілька зауважень. По-перше, хоч ця праця є, по суті, збіркою українознавчих досліджень Ю. Фігурного за 2007–2009 роки, і вони друкувалися в різний час і у різних виданнях, все ж дублювання великих частин тексту може негативно сприйматися читачами (див. с. 6–9 і с. 63–67) і зашкодити цілісній концепції книги. По-друге, було б бажано, щоб вчений, окрім бібліографічного покажчика власних наукових праць, створив і окремий список використаної літератури (вона вказана в книзі, однак розкидана по всьому тексту) і цим допоміг би читачам, які зацікавилися досліджуваною проблематикою. По-третє, дуже дрібний шрифт дещо заважає прочитанню книги. По-четверте, у тексті видання досить багато друкарських помилок (так, на с. 3 – «Івану Пасомку» замість «Івану Пасемку» тощо), і це теж свідчить про певні недопрацювання автора.

Підсумовуючи аналіз головних проблем, які Ю. Фігурний висвітлював у своєму українознавчому дослідженні, хочемо зазначити, що, попри деяку мозаїчність, книга може посприяти поглибленому вивченню процесів становлення української нації та розбудови Української Самостійної Соборної Держави.

Володимир БАРАН

член-кореспондент НАН України,
доктор історичних наук, професор,
провідний науковий співробітник відділу
української етнології ННДІУ

Володимир ЯТЧЕНКО

доктор філософських наук, професор,
провідний науковий співробітник відділу
української етнології ННДІУ

Ольга ШАКУРОВА

молодший науковий співробітник відділу
української етнології ННДІУ